

Memorandwm Esboniadol ar gyfer Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) (Diwygio) (Coronafeirws) 2020

Lluniwyd y Memorandwm Esboniadol hwn gan Is-adran y Gymraeg ac fe'i gosodir gerbron Senedd Cymru ar y cyd â'r is-ddeddfwriaeth uchod ac yn unol â Rheol Sefydlog 27.1

Datganiad y Gweinidog

Yn fy marn i, mae'r Memorandwm Esboniadol hwn yn rhoi darlun teg a rhesymol o effaith ddisgwyliedig Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) (Diwygio) (Coronafeirws) 2020. Rwy'n fodlon bod y manteision yn cyfiawnhau'r costau tebygol.

Kirsty Williams AS
Y Gweinidog Addysg,
4 Tachwedd 2020

RHAN 1

Disgrifiad

Mae'r Rheoliadau hyn yn diwygio Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019 (OS. 2019/1489) ("Rheoliadau 2019") sy'n gwneud darpariaeth mewn perthynas â:

- Ffurf a chynnwys y Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg ("Cynllun")
- Cyfnod para'r Cynllun
- Cyflwyno'r Cynllun i Weinidogion Cymru
- Cymeradwyo'r Cynllun
- Adroddiad yr adolygiad o'r Cynllun
- Trefniadau ar gyfer Adolygu'r Cynllun
- Ymgynghori ar Gynllun drafft
- Amseriad y Cynllun a'r ffordd y caiff ei gyhoeddi
- Dirymu, gydag arbedion, Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg ac Asesu'r Galw am Addysg Cyfrwng Cymraeg (Cymru) 2013.

Materion o ddiddordeb arbennig i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad

Nid oes unrhyw wybodaeth benodol y mae'r Gweinidog am ei dwyn i sylw'r Pwyllgor.

Y cefndir deddfwriaethol

Gwneir y rheoliadau diwygio hyn o dan adrannau 87 a 97 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 ("Deddf 2013").

Mae adran 84 o Ddeddf 2013 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol lunio Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg ("y Cynllun") ac mae'n nodi y dylai Cynllun gynnwys y canlynol:

- a. cynigion awdurdod lleol ynghylch sut y bydd yn cyflawni ei swyddogaethau addysg er mwyn:
 - i. gwella'r broses o gynllunio'r modd y mae addysg drwy gyfrwng y Gymraeg ("addysg cyfrwng Cymraeg") yn cael ei darparu yn ei ardal;
 - ii. gwella safonau addysg cyfrwng Cymraeg a safonau addysgu Cymraeg yn ei ardal;
- b. targedau'r awdurdod lleol ar gyfer gwella'r broses o gynllunio'r modd y mae addysg cyfrwng Cymraeg yn cael ei darparu yn ei ardal ac ar gyfer gwella safonau'r addysg honno ac addysgu Cymraeg yn ei ardal;

- c. adroddiad ar y cynnydd a wnaed i fodloni'r targedau a gynhwyswyd yn y cynllun blaenorol neu'r cynllun diwygiedig blaenorol.

Mae adran 84 hefyd yn nodi gyda phwy y mae'n ofynnol i awdurdod lleol ymgynghori wrth lunio neu ddiwygio ei Gynllun ac mae'n rhoi pŵer i Weinidogion Cymru ragnodi personau eraill y mae'n rhaid i'r awdurdod lleol ymgynghori â nhw.

O dan adran 85 o Ddeddf 2013, mae'n ofynnol i bob awdurdod lleol gyflwyno ei Gynllun i Weinidogion Cymru ei gymeradwyo. Gall Gweinidogion Cymru gymeradwyo, addasu neu wrthod Cynllun (gan lunio ei gynllun ei hun yn ei le). Mae is-adran (7) yn gosod dyletswydd ar awdurdod lleol i gymryd pob cam rhesymol i weithredu ei Gynllun a gymeradwywyd.

Mae adran 87 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n gwneud darpariaethau pellach ar faterion fel ffurf a chynnwys Cynllun, ei amseriad a'i hyd, cadw golwg ar y Cynllun, ymgynghori a chyflwyno'r Cynllun i Weinidogion Cymru ei gymeradwyo, a'r broses o'i gyhoeddi. Gall y rheoliadau hefyd wneud darpariaeth i alluogi dau neu fwy o awdurdodau lleol i lunio cydgynllun.

Mae adran 87 hefyd yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru ddyroddi canllawiau y mae'n rhaid i awdurdodau lleol roi sylw iddynt wrth arfer eu swyddogaethau.

Gwnaed Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019 ("Rheoliadau 2019") o dan y gwahanol bwerau hyn. Mae Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) (Diwygio) (Coronafeirws) 2020 yn diwygio'r gofynion a nodwyd yn Rheoliadau 2019.

Gwneir Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) (Diwygio) (Coronafeirws) 2020 o dan y weithdrefn negyddol.

Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael

Mae'r rheoliadau diwygio hyn yn gwneud tri newid i'r amserlenni yn Rheoliadau 2019.

1. Cyfnod para Cynllun deng mlynedd – cyfnod para'r cynllun fydd 1 Medi 2022 i 31 Awst 2032 yn lle 1 Medi 2021 i 31 Awst 2031. (rheoliad 4)
2. Y dyddiad y dylid cyflwyno'r cynllun deng mlynedd cyntaf i Weinidogion Cymru ei ystyried – sef 31 Ionawr 2022 yn lle 31 Ionawr 2021 (rheoliad 5)
3. Y dyddiad y mae'n rhaid cyflwyno'r adroddiad adolygu blynyddol cyntaf i Weinidogion Cymru – 31 Gorffennaf 2021 yn lle 31 Gorffennaf 2022 (rheoliad 7)

Gwneir y newidiadau hyn mewn ymateb i bandemig COVID-19 er mwyn galluogi awdurdodau addysg lleol i flaenoriaethu'r cymorth y maent yn ei roi i ysgolion – a strategaethau ehangach ar gyfer ymateb i COVID-19 yn ystod gweddill 2020/21. Mae hyn yn cynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, drefniadaeth

ysgolion; iechyd a diogelwch mewn ysgolion, asesiadau risg, PYD, trefniadau cyfarpar diogelu personol, cludiant o'r cartref i'r ysgol, rhaglenni dysgu rhithwir.

Bydd cynlluniau a gymeradwywyd o dan Reoliadau 2013 yn parhau'n weithredol nes y bydd Cynllun 10 mlynedd cyntaf yr awdurdod lleol, o dan reoliadau diwygio arfaethedig 2020, yn weithredol.

Risgiau os na chaiff y Rheoliadau eu gwneud

Mae risg y caiff cyfle ei golli i wneud cyfraniad sylweddol a phwysig at y ffordd y mae awdurdodau lleol yn cynllunio darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg os na chaiff y rheoliadau hyn eu gwneud.

Mae trefniadau newydd yn Rheoliadau 2019 yn pennu disgwyliad uwch i awdurdodau lleol gynllunio eu darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg dros dymor hwy (10 mlynedd) ac ar sail targed cyffredinol, a gyfrifir yn unigol gan Lywodraeth Cymru er mwyn sicrhau ei fod yn gyson â'r targedau cenedlaethol a bennwyd yn Cymraeg 2050. Fel rhan o'r broses o lunio a chynllunio'r Cynllun newydd, byddai wedi bod yn ofynnol i rai awdurdodau lleol fabwysiadu dull gweithredu gwahanol.

Er enghraifft, byddem wedi disgwyl y byddai'r paratodau hyn wedi dechrau ym mis Ebrill 2020 ac wedi cynnwys cyfleoedd i ymgysylltu â rhanddeiliaid drwy'r Fforymau Cynllunio Cymraeg mewn Addysg lleol yn ogystal â'r gwaith o ddadansoddi ac ystyried tueddiadau a rhagolygon data CYBLD; tueddiadau a rhagolygon arolwg o'r gweithlu addysg; hynt rhaglen gyfalaf Ysgolion yr 21ain Ganrif ac anghenion ac effeithiau yn y dyfodol. Hefyd, (yn unol â gofynion Rheoliadau 2019) byddai disgwyl bod awdurdodau lleol wedi cyflwyno eu Cynllun drafft i'w cabinet yn ystod tymor yr hydref er mwyn bwrw ymlaen i gynnal ymgynghoriad cyhoeddus llawn a chyflwyno eu Cynlluniau terfynol i Weinidogion Cymru eu hystyried erbyn mis Ionawr 2021.

Mae pandemig COVID-19 wedi amharu ar yr amserlen arfaethedig hon o ddiwyddiadau. Os na chaiff y Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) (Diwygio) (Coronafeirws) 2020 eu gwneud, mae risg na fydd awdurdodau lleol yn gallu cyflwyno eu Cynllun deng mlynedd cyntaf i Weinidogion Cymru erbyn 31 Ionawr 2021 fel y nodir yn Rheoliadau 2019. Y prif nod wrth gyflwyno Rheoliadau 2019 oedd annog awdurdodau lleol i gynllunio eu darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg gyda mwy o uchelgais a diben, yn unol â'r disgwyliadau a nodir yn ein strategaeth genedlaethol ar gyfer y Gymraeg, Cymraeg 2050: miliwn o siaradwyr. Mae'r newidiadau eraill yn cael eu gwneud o ganlyniad i newid y dyddiad cyflwyno o 31 Ionawr 2021 i 31 Ionawr 2022.

Ymgynghori

Caiff y diwygiadau hyn eu gwneud mewn ymateb i bandemig COVID-19. Dim ond ers pedwar mis yr oedd Rheoliadau 2019 wedi bod yn weithredol pan

darodd y pandemig. Bu Rheoliadau 2019 yn destun ymgynghoriad 15 wythnos rhwng 30 Mai a 13 Medi 2019, gan gynnwys pedwar digwyddiad ymgysylltu rhanbarthol a fynychwyd gan tua 100 o randdeiliaid yn ogystal â thrafodaeth fforwm ieuenctid a gynhaliwyd gan yr Urdd.

Oherwydd natur y gwelliant sy'n cael ei gynnig, sydd ond yn effeithio ar yr amserlen ar gyfer cyflwyno a dechrau cylch nesaf y Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg a dim darpariaeth arall yn y rheoliadau, ni wnaed ymgynghoriad ychwanegol nac asesiad effaith integredig. Fodd bynnag, ystyriwyd barn Cyfarwyddwyr Addysg yr awdurdodau lleol, a gasglwyd drwy Gymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru (CCAC), fel rhan o'r broses o wneud penderfyniadau. Yn eu plith roedd yr amser a neilltuwyd i lunio Cynllun drafft mewn ymgynghoriad â rhanddeiliaid allweddol ac ymgynghori ar Gynllun drafft ar adeg pan fyddai'r holl adnoddau addysg sydd ar gael yn cael eu hatgyfeirio er mwyn darparu ymatebion lleol i COVID-19.

RHAN 2 – ASESIAD EFFAITH RHEOLEIDDIOL

1. Opsiynau

Ystyriwyd dau opsiwn:

- Opsiwn 1: Gwneud dim – cadw Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019 fel ag y maent.
- Opsiwn 2: Cyflwyno Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) (Diwygio) (Coronafeirws) 2020.

Risgiau a Manteision

OPSIWN 1: Gwneud dim – cadw Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019 fel ag y maent.

Arweiniodd yr Adolygiad Cyflym o Gynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg 2017 ac yna'r broses o sefydlu Bwrdd Cynghori annibynnol at wneud Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) 2019 ("Rheoliadau 2019"). Maent yn disodli rheoliadau 2013 a wnaed o dan adran 84 o Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013 ("Rheoliadau 2013").

Y prif nod wrth gyflwyno rheoliadau 2019 oedd annog awdurdodau lleol i ddangos mwy o uchelgais a diben wrth gynllunio eu darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg, gan sicrhau ei bod yn gyson â'r disgwyliadau a nodwyd yn ein strategaeth genedlaethol ar gyfer y Gymraeg, Cymraeg 2050: miliwn o siaradwyr.

Y ddau newid mwyaf sylweddol a gyflwynwyd gan reoliadau 2019 oedd – (1) newid y cylch tair blynedd blaenorol ar gyfer Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg i 10 mlynedd a (2) disodli'r gofyniad blaenorol i gynnal asesiadau o ofnyion rhieni â gofyniad i gynllunio yn unol â thargedau. Cyfrifwyd y targedau hyn gan Lywodraeth Cymru er mwyn adlewyrchu'r cerrig milltir yn Cymraeg 2050. Byddai'r trefniadau statudol hyn yn parhau o dan y ddau opsiwn.

Fodd bynnag, roedd rheoliadau 2019 yn pennu amserlen ar gyfer llunio Cynllun drafft ac ar gyfer cyflwyno Cynllun i Weinidogion Cymru ei ystyried. Mae pandemig COVID-19 wedi cael effaith sylweddol ar allu awdurdodau lleol i gydymffurfio â'u dyletswydd statudol yn hyn o beth, sef:

- Mae rheoliadau 2019 yn pwysleisio bod angen i awdurdodau lleol fynd ati i lunio eu Cynlluniau mewn partneriaeth â'u fforymau cynllunio Cymraeg mewn addysg lleol sy'n cynnwys cynrychiolaeth gan benaethiaid, rhanddeiliaid o'r gymuned Gymraeg, consortia rhanbarthol, addysg bellach a phrifysgolion. O ystyried bod angen i awdurdodau lleol, cynrychiolwyr ysgolion a chyrrff addysgol a phartneriaid trydydd sector eraill a nodir uchod ymateb i bandemig COVID-19, ni fu'r elfen hanfodol

hon o'r broses o gynllunio Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg yn bosibl yn y mwyafrif o achosion, neu yn sicr nid i'r graddau a fyddai'n bodloni ein disgwyliadau.

- Mae rheoliadau 2019 yn ei gwneud yn ofynnol ymgynghori ar Gynlluniau drafft lleol, cyn eu cyflwyno i Weinidogion Cymru. Gallai heriau, fel llai o gapasiti (o ran amser ac adnoddau staffio), blaenoriaethau croes ac ansicrwydd ynghylch y gallu i ymrwmo i gynigion hirdymor yn ystod y cyfnod cyn etholiadau lleol, effeithio ar safon gyffredinol y Cynlluniau a gyflwynir i'w cymeradwyo.
- Ymhlith y pwysau eraill sy'n effeithio ar allu awdurdodau lleol i gynllunio mewn modd hyderus ac uchelgeisiol mae llithriant o ran datblygiadau yn ymwneud ag adeiladau ysgolion/gwelliannau i ysgolion o ganlyniad i rwymedigaethau COVID-19 contractwyr, a allai hefyd effeithio ar gynigion eraill o ran trefniadaeth ysgolion.

OPSIWN 2: Cyflwyno Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) (Diwygio) (Coronafeirws) 2020

Byddai diwygio'r rheoliadau 2019 yn y ffordd a ddisgrifir yn Rhan 1 yn sicrhau ein bod yn parhau i fodloni amcanion polisi Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg. Mae'r opsiwn hwn yn ystyried y cyd-destun y cyflwynir y diwygiad hwn oddi mewn iddo. Am y rhesymau a nodir yn Opsiwn 1 uchod, credwn fod angen gohirio'r cylch nesaf o Gynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg er mwyn rhoi'r rheoliadau 2019 ar waith yn ôl y bwriad. Yn ein barn ni, bydd hyn yn arwain yn y pen draw at gyflwyno Cynlluniau gwell ar adeg pan y dylai fod llai o bwysau ar adnoddau. Yn ogystal, drwy gyflwyno Cynlluniau newydd a'u rhoi ar waith ar ôl yr etholiadau lleol pan fydd Llywodraeth newydd mewn grym, bydd awdurdodau lleol yn gallu cynllunio mewn ffordd fwy hyderus ac uchelgeisiol.

Costau

OPSIWN 1

Dyma'r opsiwn dim newid ac fel y cyfryw, nid oes unrhyw gostau ychwanegol i'r rhai a amcangyfrifwyd eisoes yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol¹ ar gyfer Rheoliadau 2019.

OPSIWN 2

Gan mai'r unig newid y mae'r opsiwn hwn yn ei gynnig yw symud yr amserlen ar gyfer dechrau'r cylch newydd o Gynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg ymlaen blwyddyn, heb effeithio ar unrhyw ddarpariaeth arall yn rheoliadau 2019, nid oes unrhyw gostau ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn ychwaith.

¹ <https://llyw.cymru/sites/default/files/consultations/2019-05/asesiad-effaith-rheoleiddiol-drafft.pdf>

Fodd bynnag, mae'n rhaid cydnabod effeithiau ehangach pandemig COVID-19 ar awdurdodau lleol ac ysgolion. Mae Llywodraeth Cymru wedi rhoi mwy na £260 miliwn i awdurdodau lleol yng Nghymru i gydnabod y pwysau ychwanegol sy'n deillio o'r pandemig ac, o ran cymorth i ysgolion, mae £29 miliwn ychwanegol wedi'i neilltuo i recriwtio mwy o athrawon a chynorthwyr addysgu o fis Medi.

Er y byddai'r cynllun cyntaf yn cael ei gyflwyno flwyddyn yn ddiweddarach o dan yr opsiwn hwn, mae'n rhaid cydbwysu effaith hyn yn erbyn y manteision sy'n gysylltiedig â rhoi mwy o hyblygrwydd i awdurdodau lleol ddefnyddio eu hadnoddau i ateb heriau eraill a'r tebygolrwydd hefyd y bydd yr amser ychwanegol a fydd ar gael yn arwain at gynlluniau o ansawdd gwell.

Casgliad

Fel y nodwyd uchod, er mwyn sicrhau bod Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg awdurdodau lleol yn dangos yr uchelgais a'r diben a ragwelwyd ar gyfer ymateb i strategaeth Cymraeg 2050, fel y bwriadwyd yn rheoliadau 2019, cred Llywodraeth Cymru fod yn rhaid dewis yr opsiwn o gyflwyno Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) (Diwygio) (Coronafeirws) 2020.

Asesu'r Gystadleuaeth

Ni fydd y ddeddfwriaeth arfaethedig yn cael unrhyw effaith ar fusnesau, elusennau na'r sector gwirfoddol ac felly ni ddisgwylir iddi gael unrhyw effaith ar lefel y gystadleuaeth yng Nghymru.

Adolygiad ar ôl gweithredu

Nid yw'r diwygiad hwn yn effeithio ar y mesurau sydd ar waith i sicrhau bod y broses o roi'r rheoliadau hyn ar waith yn cael ei hadolygu'n gyson. Mae'r broses o ddatblygu Cynlluniau a amlinellir yn y ddeddfwriaeth yn dal i alluogi lefel gymesur o fonitro. Caiff cynllun 10 mlynedd ei lunio a chaiff adroddiad adolygu blynyddol ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru. Bydd hyn yn galluogi awdurdodau lleol a Llywodraeth Cymru i nodi'n gyflym unrhyw anawsterau o ran y ddeddfwriaeth, ac yn galluogi Llywodraeth Cymru i nodi'r cymorth sydd ei angen ar awdurdodau lleol.